

Л. О. Міщенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри державних,
місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів
Д. А. Міщенко,
д. н. з держ. упр., професор, професор кафедри державних, місцевих
та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.5.16

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

L. Mishchenko,
PhD, Associate Professor, Associate Professor Department of of state,
local and corporate finance, University of customs business and finance
D. Mishchenko,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department
of State, Local and Corporate Finance, University of customs business and finance

THE SYSTEM OF SOCIAL PARTNERSHIP AT THE LOCAL LEVEL AS A DIRECTION OF DEVELOPMENT OF THE SOCIO-CULTURAL SPHERE IN UKRAINE

У статті зазначено, що роль місцевих бюджетів у суспільстві не повинна обмежуватися лише виконанням фіскальної функції, вони мають також виконувати соціальну, регулюючу, стимулюючу функції. Встановлено, що необхідною передумовою реалізації власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування є адекватний їх потребам обсяг бюджетних коштів та ефективне їх використання у процесі здійснення видатків місцевих бюджетів. Здійснено аналіз динаміки видатків місцевих бюджетів України, в т. ч. видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, видатків на освіту, їх структури.

Встановлено, що в умовах ринкової економіки лише в формі ефективної взаємодії з роботодавцями навчальний заклад має змогу реалізувати основну функцію — забезпечити ринок праці висококваліфікованими випускниками необхідної кількості та якості. Соціальне партнерство має сприяти покращенню взаємодії між професійно-технічними навчальними закладами, вищими навчальними закладами із центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами служби зайнятості, іншими заінтересованими партнерами, направлене на максимальне узгодження інтересів всіх учасників цього процесу.

The article states that the role of local budgets in society should not be limited only to the fulfillment of fiscal functions, they must also perform social, regulatory, and stimulating functions. It was established that the necessary prerequisite for the implementation of their own and delegated powers of local self-government bodies is the volume of budget funds adequate to their needs and their effective use in the process of implementation of expenditures of local budgets. It is noted that the expenditures of local budgets are legally approved funds of centralized funds of local authorities and self-government that are directed to planned financing of their delegated and their own powers for the effective development of subordinate territories and settlements. The analysis of dynamics of expenditures of local budgets of Ukraine, including expenditures on social protection and social security, expenditures on education, their structure, is analyzed.

It has been determined that the effectiveness of social partnership will depend, first of all, on the purposeful and systematic work of all subjects of higher education, vocational and secondary education in order to involve government bodies, public organizations in joint activities for the training of highly skilled workers and the creation of modern training infrastructure. Harmonization of socio-economic interests between these subjects, as well as between them and the state forms a whole

system of social relations, which in the countries with a developed market economy received the name of the institution of social partnership

It has been established that in a market economy, only in the form of effective interaction with employers, the educational institution is able to realize the main function — to provide the labor market with highly skilled graduates of the required quantity and quality. At the same time, the educational institution, in conditions of close interaction with employers, has additional opportunities. Social partnership should help to improve the interaction between vocational schools, higher education institutions with central and local executive authorities, employment services, and other interested partners, aimed at maximizing the coordination of the interests of all participants in this process. Creating business incubators, conducting business games, internships in local government bodies, holding a fair of vacancies, etc.

Ключові слова: видатки місцевих бюджетів, освіта, соціальний захист, соціальне партнерство, соціальні гарантії.

Key words: expenditures of local budgets, education, social protection, social partnership, social guarantees.

ВСТУП

Удосконалення формування та функціонування місцевих бюджетів в Україні є актуальним питанням сьогодні, бо місцеві бюджети забезпечують безпосередньо інтереси усіх членів суспільства, соціально-економічний розвиток регіонів та поліпшення добробуту їх населення.

У працях вітчизняних науковців питанню формування та функціонування місцевих бюджетів присвячено чимало праць таких вчених: Бойко С.В., Міщенко Д.А., Легкоступ І.І., Піскова Ж.В., Педченко Н.С., Раделицький Ю. та ін. Однак, незважаючи на високий рівень наукових здобутків у сфері формування та функціонування місцевих бюджетів в Україні, відзначимо, що нагального вирішення потребує питання подальшого розвитку та функціонування місцевих бюджетів в Україні з урахуванням реальної практики соціального партнерства з навчальними закладами.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є оцінка видатків на освіту місцевих бюджетів в Україні та розробка напрямів подальшого розвитку соціального партнерства у сфері (системі) освіти.

РЕЗУЛЬТАТИ

Місцеві бюджети як економічна категорія відображають фінансові відносини, що виникають між місцевими органами самоврядування та суб'єктами розподілу створеної вартості в процесі формування територіальних фондів грошових коштів для виконання функцій органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Роль місцевих бюджетів у суспільстві не повинна обмежуватися лише виконанням фіскальної функції, а також вони мають виконувати соціальну, регулюючу, стимулюючу функції не лише в теорії але й на практиці. Необхідною передумовою реалізації власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування є адекватний потребам

обсяг бюджетних коштів та ефективне їх використання у процесі здійснення видатків місцевих бюджетів. Видатки місцевих бюджетів — це законодавчо затверджені кошти централізованих фондів місцевих органів влади та самоврядування, що спрямовуються на планове фінансування їх делегованих та власних повноважень з метою ефективного розвитку підвідомчих територій та населених пунктів [4].

Зміст видатків місцевих бюджетів розкривається через сукупність грошових відносин, у які вступають органи місцевого самоврядування, місцевої виконавчої влади у процесі використання коштів місцевих бюджетів.

Аналіз динаміки планових та фактичних видатків місцевих бюджетів України у 2013—2017 роках свідчить про їх стрімке зростання, так у 2017 році вони збільшилися удвічі (рис. 1).

Фактичні видатки місцевих бюджетів України у 2013 році склали 219,85 млрд грн, має місце недовиконання плану. Нарешті, у 2017 році було досягнуто найвищого рівня видатків — 496,09 млрд грн, але це все одно менше за плановий показник, який складає 534,46 млрд грн.

Аналіз структури видатків місцевих бюджетів України за період 2013—2017 рр., свідчить, що найбільш суттєву частку у структурі видатків місцевих бюджетів Ук-

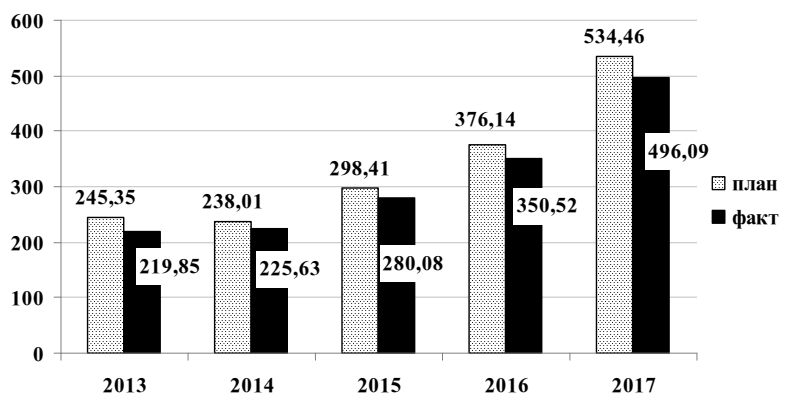

Рис. 1. Динаміка видатків місцевих бюджетів України у 2013—2017 рр., млрд грн

Джерело: [1].

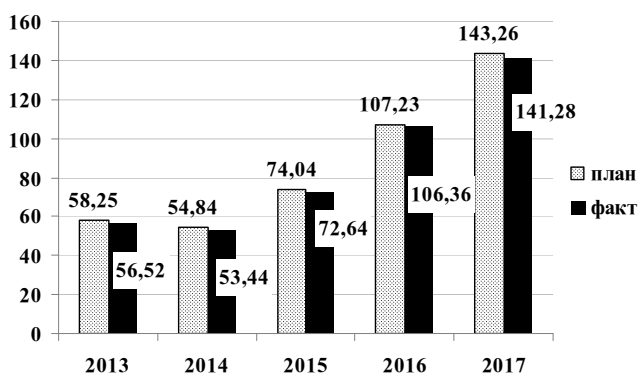

Рис. 2. Динаміка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення місцевих бюджетів України у 2013–2017 рр., млрд грн

Джерело: [1].

раїни займали видатки на освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення та охорону здоров'я. Видатки на освіту у 2017 році посідали другу позицію у структурі видатків місцевих бюджетів України, а видатки на охорону здоров'я — третю. Загалом, скорочення питомої ваги спостерігалось за видатками на загальнодержавні функції, освіту, духовний та фізичний розвиток та охорону здоров'я. Якщо у 2013 році найбільшу питому вагу мали видатки на освіту, то протягом наступних років ситуація дещо змінилася — на перше місце вийшли видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення[8].

Зважаючи на ту значну роль, яку відіграють видатки місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення у розвитку країни в цілому та регіонів зокрема, розглянемо їх динаміку за 2013–2017 роки (рис. 2).

Фактичний обсяг видатків місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2013 році становив 56,52 млрд грн (плановий показник складав 58,25 млрд грн). У наступному році вони скоротилися на 3,08 млрд грн і становили 53,44 млрд грн (плановий обсяг — 54,84 млрд грн). У 2015 році спостерігалось значне зростання видатків на соціальний за-

хист та соціальне забезпечення місцевих бюджетів — на 19,2 млрд грн, що дозволило довести їх рівень до 72,64 млрд грн (плановий показник складав 74,04 млрд грн). У 2016 році фактичні видатки місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення збільшилися до 106,36 млрд грн, а у наступному — до 141,28 млрд грн (плановий рівень становив 107,23 та 143,26 млрд грн відповідно) [3].

У таблиці 1 проаналізуємо структуру видатків місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2013–2017 рр.

Структура видатків місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення наведена у таблиці 1 засвідчує, що найбільшу питому вагу мають видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді та на допомогу у вирішенні житлового питання. Переважна більшість складових структури видатків місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення має тенденцію до скорочення питомої ваги. Найбільше зменшилася частка витрат на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді. Водночас за фінансуванням заходів щодо допомоги у вирішенні житлового питання зафіксоване досить суттєве збільшення питомої ваги у загальній структурі видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення [2].

Проаналізуємо динаміку видатків місцевих бюджетів України на освіту за 2013–2017 роки (рис. 3).

У 2017 році в порівнянні з 2013 роком планові видатки місцевих бюджетів України на освіту зросли в порівнянні з 2013 роком на 85,49%, а фактичні — на 83,14%. Протягом періоду, що розглядається фактичні видатки місцевих бюджетів були меншими за заплановані: у 2013 році на 4,82%, у 2014 році — на 4,63%, у 2015 році — на 4,37%, у 2016 році — на 5,7%, а у 2017 році — на 6,03%.

У таблиці 2 більш детально розглянемо склад видатків на освіту місцевих бюджетів України у 2015–2017 роках.

Загальна сума видатків місцевих бюджетів України на освіту за період 2015–2017 років постійно зростала, також зростали і окремі складові цих видатків.

Таблиця 1. Структура видатків місцевих бюджетів України на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2013–2017 рр., %

	2015		2016		2017		Відхилення (+,-)	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Соціальний захист на випадок непрацездатності	10,1	10,2	8,3	8,3	7,7	7,6	-2,4	-2,6
Соціальний захист пенсіонерів	6,7	6,6	4,9	4,7	4,9	4,8	-1,8	-1,8
Соціальний захист ветеранів війни та праці	6,2	6,1	5,3	5,3	3,7	3,8	-2,5	-2,3
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	49,4	50,2	38,02	38,2	31,4	31,2	-18	-19
Соціальний захист безробітних	0	0	0,05	0,05	0,08	0,08	0,08	0,08
Допомога у вирішенні житлового питання	19,5	19,4	37,7	37,8	46,9	47,5	27,4	28,1
Соціальний захист інших категорій населення	5,2	4,9	3,07	3,03	2,7	2,7	-2,5	-2,2
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту	0	0	0	0	0	0	0	0
Інша діяльність у сфері соціального захисту	2,8	2,6	2,6	2,4	2,5	2,3	-0,3	-0,3
Всього	100	100	100	100	100	100	-	-

Джерело: [1].

Найбільш суттєво збільшилися видатки на загальну середню освіту (на 69,8% або на 34,58 млрд грн), на дошкільну освіту (на 56,3% або на 10,16 млрд грн, професійно-технічну освіту (на 33,7% або на 2,04 млрд грн).

На сьогодні виникає необхідність підвищення якості вищої, середньої та професійної освіти відповідно до потреб ринку праці, а також розвиток соціального партнерства як одного з чинників створення системи безперервного цілісного навчання протягом усього життя.

Соціальне партнерство у галузі освіти — категорія недостатньо вивчена науковцями, її метою є взаємодія навчальних закладів із центральними та місцевими органами влади, об'єднаннями роботодавців, профспілок, підприємствами різних форм власності й підпорядкування, органами служби зайнятості, іншими зацікавленими партнерами, спрямована на максимальне узгодження інтересів всіх учасників цього процесу [9].

І. Дубровський розглядає соціальне партнерство як більш високий рівень соціального діалогу, який передбачає вирівнювання статутних позицій його суб'єктів шляхом вироблення правових регуляторів, демократичних принципів управління, організаційної оформленості учасників соціально-партнерської взаємодії, їхніх представницьких структур, повної самоідентифікованості сторін зі своєю соціальною групою, усвідомленні спільності інтересів, цінностей, норм з останньою [6].

Аналіз зарубіжної практики створює методологічну основу для наукового обґрунтування нових, педагогічно ефективних методів соціального партнерства у освіті. Ефективність соціального партнерства буде залежати, перш за все, від цілеспрямованої і систематичної роботи всіх суб'єктів вищої, професійно-технічної, середньої освіти щодо залучення органів влади, громадських організацій до спільної діяльності з підготовки висококваліфікованих робітників та створення сучасної інфраструктури навчання. [11] Узгодження соціально-економічних інтересів між вказаними суб'єктами, а також між ними і державою утворює цілу систему суспільних відносин, які отримали у країнах з розвинутою ринковою економікою назву інституту соціального партнерства [7].

Таблиця 3 дає змогу проаналізувати склад видатків місцевих бюджетів України на загальну та середню освіту у 2015—2017 роках.

У видатках місцевих бюджетів України на загальну та середню освіту переважає фінансування загальної середньої освіти, яке за три роки зросло на 34,58 млрд грн. Близьким є й обсяг витрат на фінансування загальноосвітніх навчальних закладів, який збільшився у 2017 році в порівнянні з 2015 роком на 32,1 млрд грн [10].

За даними таблиці 4 проаналізуємо склад видатків місцевих бюджетів України на вищу освіту у 2015—2017 роках.

Найбільший обсяг фінансування за цим напрямом припадає на вищі навчальні заклади I і II рівнів акредитації. За три роки витрати за цією статтею зросли на 0,93 млрд грн. Видатки на вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації збільшилися на 0,27 млрд грн.

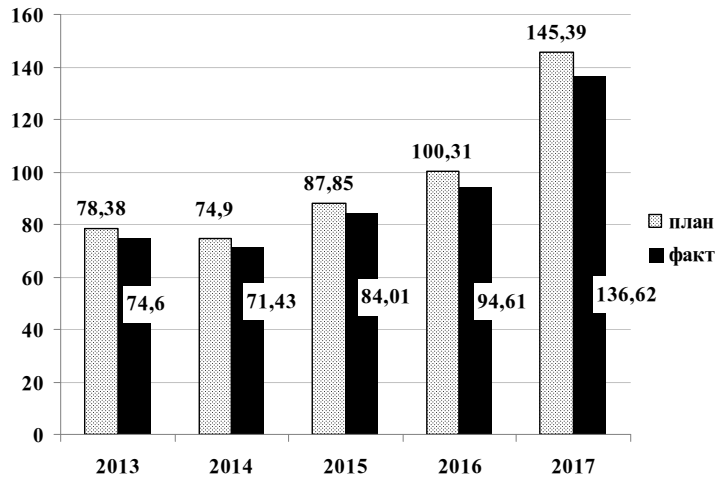

Рис. 3. Динаміка видатків місцевих бюджетів України на освіту, млрд грн

Джерело: [1].

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових досліджень і реальної практики соціального партнерства в Україні та зарубіжних країнах дозволяє зробити висновок про те, що в умовах ринкової економіки лише в формі ефективної взаємодії з роботодавцями навчальний заклад має змогу реалізувати основну функцію — забезпечити ринок праці висококваліфікованими випускниками необхідної кількості та якості. Водночас навчальний заклад в умовах тісної взаємодії з роботодавцями має додаткові можливості. Соціальне партнерство має сприяти покращенню взаємодії між професійно-технічними навчальними закладами, вищими навчальними закладами із центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами служби зайнятості, іншими заінтересованими партнерами, направлене на максимальне узгодження

Таблиця 2. Склад видатків місцевих бюджетів України на освіту у 2015—2017 рр., млрд грн

	2015	2016	2017	Відхилення 2017р. до 2013р., %
Дошкільна освіта	18,05	20,01	28,21	156,3
Загальна середня освіта	49,48	56,34	84,06	169,8
Професійно-технічна освіта	6,05	6,05	8,09	133,7
Вища освіта	3,03	3,36	4,22	139,3
Післядипломна освіта	0,36	0,38	0,52	144,4
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	4,68	5,26	7,52	160,7
Програми матеріального забезпечення навчальних закладів	0,00	0,026	0,008	-
Інші заклади та заходи у сфері освіти	2,36	3,189	3,98	168,6
Всього	84,01	94,61	136,62	162,6

Джерело: [1].

Таблиця 3. Склад видатків на загальну та середню освіту місцевих бюджетів України, млрд грн

Освіта	2015	2016	2017	Відхилення +,-
Загальноосвітні навчальні заклади	43,95	50,44	76,05	32,1
Загальноосвітні спеціалізовані та спеціальні школи-інтернати	5,53	5,89	8,01	2,48
Загальна середня освіта	49,48	56,34	84,06	34,58

Джерело: [1].

Таблиця 4. Склад видатків місцевих бюджетів України на вищу освіту у 2015–2017 рр., млрд грн

Освіта	2015	2016	2017	Відхилення +,-
Вищі навчальні заклади I і II рівнів акредитації	2,66	2,82	3,59	0,93
Вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації	0,37	0,53	0,64	0,27
Всього	3,03	3,36	4,22	1,19

Джерело: [1].

інтересів всіх учасників цього процесу. Створення бізнес-інкубаторів, проведення ділових ігор, стажування в органах місцевого самоврядування, проведення ярмарок вакансій тощо.

Становлення системи соціального партнерства в Україні має сприяти підвищенню конкурентоспроможності системи освіти та її відповідності міжнародним стандартам і вимогам.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України. — URL: <https://www.treasury.gov.ua/> ua
2. Ганзюк Т.Д., Денисенко М.П. Соціальне партнерство в системі професійної освіти. Міжнародна заочна науково-практична інтернет-конференція: "Проведення прогностично-аналітичних досліджень відповідності системи професійної освіти перспективам соціально-економічного розвитку України". — Київ, 2013.
3. Кухарчук П.М. Соціальне партнерство у процесі реформування системи освіти в Україні. Публічне урядування. — 2016. — № 1. — С. 171—180.
4. Легкоступ І.І. Суляк А. Децентралізація та її фінансові аспекти в сучасних соціально-економічних умовах України. Вісник Одеського національного університету. Економіка. Випуск 2. — Одеса: 2016. — С. 151—155.
5. Міронова Л.О. Зарубіжний досвід нормативно-правового забезпечення організації фінансів місцевих органів влади Вісник ДДФЕІ: Економічні науки. Дніпропетровськ. — 2011. — № 2 (26). — С. 78—81.
6. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Удосконалення механізму управління бюджетними видатками в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2017. — № 3. — С. 13—16.
7. Міщенко Д.А., Міщенко Л.О. Удосконалення фінансування соціальної інфраструктури в Україні. Інвестиції: практика та досвід. — 2016. — № 22. — С. 13—16.
8. Міщенко Л.О. Оцінка сучасного стану та прогнозування показників місцевих бюджетів в Україні. Ефективна економіка. — 2018. — № 12. — URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6768>
9. Піскова Ж.В. Генеза моделі сукупних видатків / Міжнародна науково-практична Інтернет конференція "Актуальні проблеми та шляхи забезпечення соціально-економічного розвитку країни та регіонів" — Дніпропетровськ: ДДФА, 28.03.2014 р. — С. 38—40.
10. Раделицький Ю. Проблеми наповнення місцевих бюджетів в Україні в контексті фінансової децентралізації. Світ фінансів. — 2017. — № 2 (51). — С. 29—41.

11. Щербак Л.В. Створення соціального партнерства у сфері професійно-технічної освіти (методичні рекомендації). — К.: Геопринт, 2008. — 45 с.

References:

1. The official site of the State Treasury Service of Ukraine (2019), available at: www.treasury.gov.ua/ua (Accessed 24 January 2019).
2. Hansyuk, T.D. and Denisenko, M.P. (2013), "Social partnership in the system of vocational education", Zbirka dopovidej na Mizhnarodniy zaочniy naukoivo-praktychniy internet-konferentsiyi. "Provedennya prohnosno-analitychnykh doslidzhen vidpovidnosti systemy profesynoyi" [International correspondence scientific-practical Internet-conference. "Conducting forecast and analytical researches on the correspondence of the system of vocational education to the prospects of socio-economic development of Ukraine"], Kyiv, Ukraine.
3. Kukharchuk, P.M. (2016), "Social partnership in the process of reforming the education system in Ukraine", Publichne uryaduvannya, vol. 1, pp. 171—180.
4. Lehkostup, I.I. and Sulyak, A. (2016), "Decentralization and its financial aspects in modern socio-economic conditions of Ukraine", Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomika. vol. 2, pp. 151—155.
5. Mironova, L.O. (2016), "Foreign experience in the legal and regulatory framework for the organization of local government finance", Visnyk DDFEI: Ekonomichni nauky, vol. 2 (26), pp. 78—81.
6. Mishchenko, D.A. and Mishchenko, L.O. (2017), "Improvement of the mechanism for managing budget expenditures in Ukraine", Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok, vol. 3, pp. 13—16.
7. Mishchenko, D.A. and Mishchenko, L.O. (2016), "Improving the financing of social infrastructure in Ukraine", Investytsiyi: praktyka ta dosvid, vol. 22, pp. 13—16.
8. Mishchenko, L. O. (2018), "Estimation of the current state and forecasting of indicators of local budgets in Ukraine", Efektyvna ekonomika, [Online], vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6768> (Accessed 10 Feb 2019).
9. Piskova, Z.V. (2014), "Genesis of aggregate expenditures model", Zbirka dopovidej na Mizhnarodniy naukoivo-praktychniy internet-konferentsiyi "Aktualni problemy ta shlyakhy zabezpechennya sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krayiny ta rehioniv" [International scientific-practical Internet-conference "Current problems and ways of ensuring socio-economic development of the country and regions"], DDFA, Dnipropetrovsk, Ukraine. pp. 38—40.
10. Radelytsky, Yu (2017), "Problems of filling local budgets in Ukraine in the context of financial decentralization", Svity finansiv, vol. 2, pp. 29—41.
11. Shcherbak, L.V. (2008), Stvorennya sotsialnoho partnerstva u sferi profesynno-tekhnichnoyi osvity [Creation of social partnership in vocational education], Geoprnt, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2019 р.